

Musikdidaktik

Læringsteori og musik - aktiv handlen i social praksis-

Finn Holst

Læringsteoretiske tilgange

1. Læring som overførsel:

Behaviorisme er en retning indenfor psykologi, der tager afsæt i studier af dyrs adfærd. Psyken betragtes som en "black box" mellem input (sanseindtryk) og output (adfærd). Læring (som træning) er knyttet til overføringsmetaforen baseret på operant betingning (positiv og negativ). Tilgangen er stærkt begrænset og blev generelt forladt i halvfjerdserne - men spørger i konstant i kulissen ("Har børnene modtaget deres læring i dag").

2. Læring som tilegnelse:

Læring forstås med Piaget som en aktiv proces (kognitiv konstruktivisme), hvor det lærte er noget eleven bygger op og konstruerer i interaktionen mellem selv (indre) og omverden (ydre). Vi kan her tale om tilegnelsesmetaforen. Den konstruktivistiske forståelse bygger på at eleven konstruerer sin forståelse af verden som en aktiv tilegnelses-proces, og ikke som en adfærdsmæssig tilpasning. I modsætning til behaviorisme, er individet aktiv deltagende i egen læring med problem- og opgaveløsning. Discovery-learning (Bruner).

3. Læring som deltagelse:

Socialkonstruktivistisk læring bygger på en antagelse om at læring foregår gennem deltagelse i social praksis (Vygotsky). Det leder til at sætte fokus på betydningen af deltagelse. Deltagelses-metaforen peger på social praksis som en forudsætning for læring - vi lærer i sammenhæng med andre.

4. Læring som handling og interaktion:

Læring er så komplekst et fænomen, at der er brug for flere tilgange til den: både tilegnelsesmetaforen og deltagelsesmetaforen. Den første gør læring til noget, man tilegner sig aktivt, og dermed har eller ejer. Den anden metafor lægger vægt på, at det er som deltagere i en social praksis, at vi lærer.

Jeg præciserer nu tilegnelse og deltagelse i en samlet forståelse som læring både gennem aktiv handling og som interaktion i en social praksis – som 'handling og interaktion'.

Læring gennem handling og interaktion kombinerer den aktive tilegnelse og den sociale deltagelse og præciserer en forståelse af handling som kropslig 'embodied' og af interaktion som dialogisk.

Dermed kan det også tjene som en læringsteoretisk forståelse i en dialogisk musikdidaktik.

Holst, F. (2025). Dialogisk didaktik og æstetiske læreprocesser. *Tidsskrift for æstetik og pædagogik*, Årg. 3 Nr. 1 (2025)

Holst, F. (2026). Musikalske læreprocesser, motivation og trivsel. *Danish Journal of Musicology* · 47 (2026)

3

Læring gennem handling – den enaktive tilgang

John Deweys (1859-1952) pragmatiske filosofi og læringsforståelse formulerer en tidlig forståelse af læring knyttet til erfaringsbegrebet som modstilling til en stimulus-respons-forståelse (behaviorisme).

James J. Gibsons (1904-1979) udfordrer med en økologisk psykologi de traditionelle antagelser om at vi gennem sanserne modtager "data" fra en "virkelighed" som fortolkes gennem vores konstruktion eller rekonstruktion af den (indre og ydre verden – en to-verdens ontologi). Grundantagelsen hos Gibson er – i modsætning hertil - at mennesket står i et gensidigt og uløseligt forhold til sin omverden, som vi ikke står overfor, men står inden i. Omgivelserne tilbyder noget i relation til vores aktive rettedhed, og det gør perceptionen meningsfuld. At noget er tilgængeligt og tilbydes af omgivelserne, betegner Gibsons som 'affordance'.

Ifølge *Merleau-Pontys* filosofiske kropsfænomenologi, spiller kroppen en afgørende rolle som både subjekt og objekt. Kroppen er både en del af mig og en del af verden, og skal forstås ud fra dens muligheder for handling. Idet vi retter vores opmærksomhed mod noget retter vi blikket på en bestemt måde gennem kropslig handling.

I forlængelse af forstås den menneskelige erfaring med *Varela, Thompson og Roschs* banebrydende udgivelse *The Embodied Mind* som *embodied og enactive* – som kropsligt forankret og 'gennem handling'.

Gallagher (2020) går med sin *Interaktionsteori* et skridt videre. Det er også her grundantagelsen at mennesket står i et gensidigt og uløseligt forhold til sin omverden, ikke som noget vi står overfor, men som noget vi står inden i. Dermed må det også gælde i forholdet til den anden - at vi ikke står vi står observerende overfor andre *men med andre som noget vi står inden i*.

Enactive og interaktive.

Musikalske læreprocesser, motivation og trivsel. Side 8-10

Læring gennem handling og interaktion.

Vi står ikke observerende overfor andre, men aktivt handlende med andre – gennem samhandling. Vores forhold til verden er ikke et jeg-forhold men et vi-forhold. Dermed bliver spørgsmålet om 'gennem handling' et spørgsmål om muligheden for fælles handlen (joint action) som interaktion. Gallagher trækker her på Colwyn Trevarthens begreber primær intersubjektivitet og sekundær intersubjektivitet.

Primær intersubjektivitet – Communicative Musicality

Colwyn Trevarthen viser, på grundlag af et omfattende empirisk materiale med videoobservationer af mor-barn interaktion, at der er tale om en medfødt evne som muliggør intersubjektiv deltagelse.

I fortsættelse heraf præciserer Trevarthen og Malloch, at det tidlige samspil mellem barn og forældre er præget af barnets medfødte sans for timing, puls og tonekvaliteter, og betegner dette som kommunikativ musikalitet:

"Det er vores påstand, at evnen til at handle musikalsk ligger bagved og støtter al menneskeligt fællesskab; at elementerne i den kommunikative musikalitet er nødvendige for at der kan opstå fællesmenneskelig udtryksfuldhed, og i større eller mindre grad ligger bag al menneskelig kommunikation".

De kropsligt baserede praksisser i primær intersubjektivitet udgør ifølge Gallagher et væsentligt aspekt af vores evne til at forstå andre, som fortsætter med at være betydningsfuld også i voksenlivet. Primær intersubjektivitet er ikke "kun for børn".

*Dialogisk didaktik og æstetiske læreprocesser. side 73.
Musikalske læreprocesser, motivation og trivsel. Side 10-12*

Sekundær intersubjektivitet og dialogisk interaktion

Primær intersubjektivitet er grundlaget for interaktion med andre. På basis heraf retter vi os nu - mod sekundær intersubjektivitet.

I sekundær intersubjektivitet retter vi os sammen mod et fælles tredje.

Fælles opmærksomhed (joint attention) mod det fælles tredje udgør broen mellem primær intersubjektivitet og sekundær intersubjektivitet og fælles handlen (joint action).

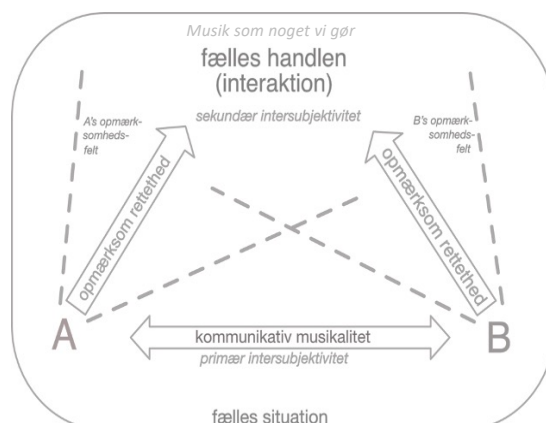
Den fælles situation (joint situation) er rammen der muliggør fælles opmærksomhed.

Vi har ikke blot en opmærksom rettet sammen, vi er aktive og interaktive.

Interaktionen foregår dialogisk mellem aktørerne og mellem aktørerne og det fælles tredje.

*Dialogisk didaktik og æstetiske læreprocesser. side 74.
Musikalske læreprocesser, motivation og trivsel. Side 10-12*

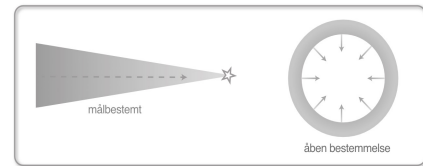

Modellen her viser principperne som interaktion skematisk mellem to deltagere - som kan udvides tilsvarende til interaktionen mellem flere. (cirkel-modeller)

Musikalsk læring

Læring gennem handling og interaktion præciseres nu yderligere i forhold til musikalsk praksis og musikalsk læring med inddragelse af Gadamer's hermeneutiske æstetik.

Gadamer bruger 'Spiel' (tysk) der på dansk betyder både leg og spil som analogi (metafor) til at belyse forståelsen af et kunstværks væsen som dynamisk, snarere end statisk, og fælles, snarere end individuelt.

Både kunst og leg deler en frem-og-tilbage-bevægelse, der ikke er bundet til noget specifikt mål: ingen ved, hvordan et spil vil ende, og der findes ikke et fast mål eller forudbestemt færdigt resultat af en kunstnerisk praksis (forskelligt fra målbestemt handlen).

Spillefeltet (spillet rum) giver spillet spillerum til spil og leg. Leg involverer gensidig, gentagen bevægelse, som muliggør spontan, kreativ fleksibilitet og som er lydhør over for den anden. Den er hverken programmeret eller programmerbar, men kendetegnet ved fleksibilitet med kreativ lydhørhed, der dialogisk spiller på og med den andens bevægelse. Uden spillerum mister legens og musikkens bevægelse sin kreativitet og reduceres til en monoton, mekanisk bevægelse.

Kunstværkets væsen er, ifølge Gadamer, en vedvarende leg gennem performativ iscenesættelse som frembringer nye og forskellige aspekter af værket – og ikke et statisk, færdigt produkt, hvis leg og rum for leg er ophørt. Kunstværket kommer frem og "taler" gennem den dialogiske legebevægelse mellem kunstværket og dets engagerede deltagere.

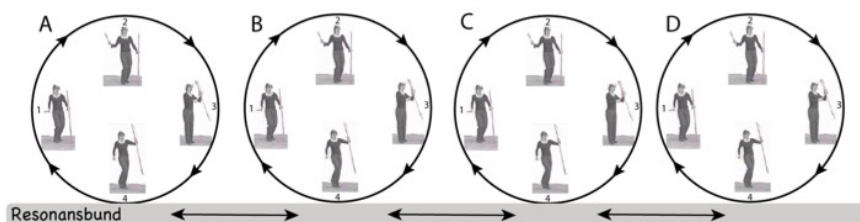
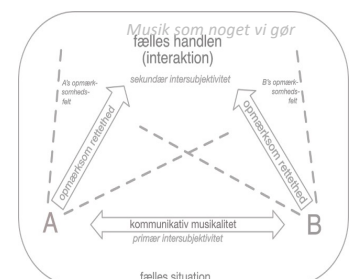
Musikalske læreprocesser, motivation og trivsel. Side 13-14

Interaktion i fælles musikalsk handlen

Jeg inddrager nu et praksiseksempel fra Stomp med stave, hvor man laver en simpel rytme med en lang og en kort stav.

Fælles gennem synkronitet: Når vi laver musik sammen, har vi en mulighed for at synkronisere gennem primær intersubjektivitet som resonansbund, og indgå i fælles handling baseret på sekundær intersubjektivitet som musikalsk interaktion.

Musikalsk dialog: Gennem at bidrage hver med sin stemme der bliver hørt i fællesskabet kan vi gennem den polyfone dialog som dynamisk proces skabe et fælles musikalsk udtryk, der ikke er givet på forhånd (åben bestemmelse).

Dialogisk didaktik og æstetiske læreprocesser. side 79.

Interaktion kan være noget forskelligt....

Interaktionsformen her udgøres af en dynamisk all-to-all proces (fra alle til alle). Som en polyfon (flerstemmig) dialogisk proces. Hver deltager er repræsenteret med sin stemme i det fælles.

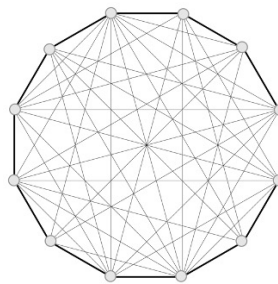
All-to-all interaktionen kan illustreres med en cirkelmodel hvor alle interagerer med alle (polyfon dialog).

En center-periferi struktur har, i modsætning hertil, et udgangspunkt i centrum, der er givet som målbestemmelse.

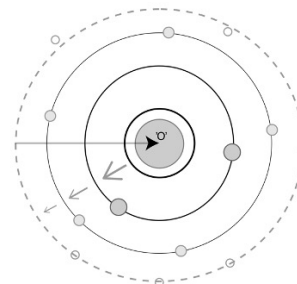
De to interaktionsformer kan forbindes med de to grundlæggende forskellige former for læreprocesser:

All-to-all-formen er forbundet med fælles handlen og interaktion som *dialogisk*.

Center-periferi-strukturen er forbundet med udbredelse gennem overførsel som *monologisk*.

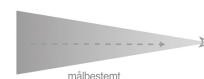
1. All-to-all model

2. Center-periferi model

åben bestemmelse

målbestemt

Dialogisk didaktik og æstetiske læreprocesser. side 78.
Musikalske læreprocesser, motivation og trivsel. Side 15-16

Processen i den musikalske fælles interaktion, som i stomp eksemplet, er baseret på en all-to-all interaktion, hvor aktørerne indgår i en symmetrisk interaktion på lige fod som ligeværdige aktører (homogent) som danner en 'resonansbund' (synkron-resonans).

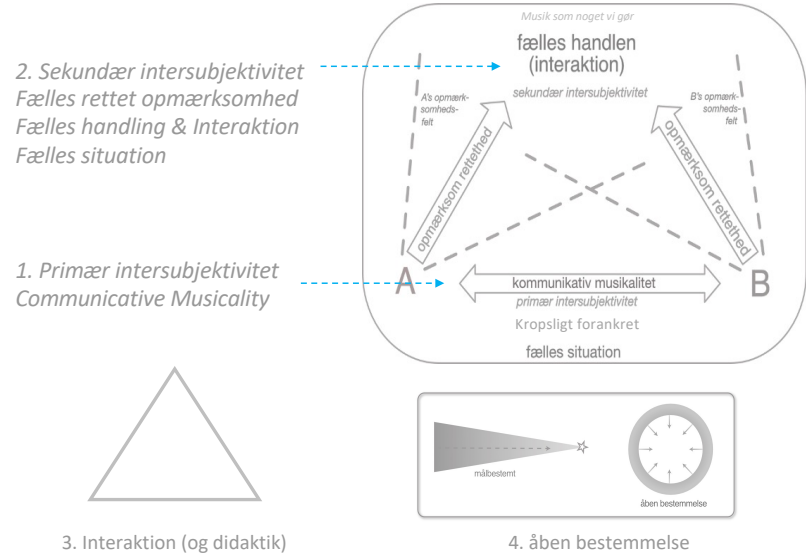
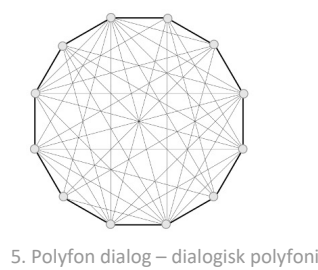
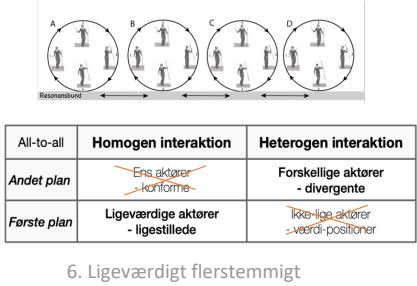
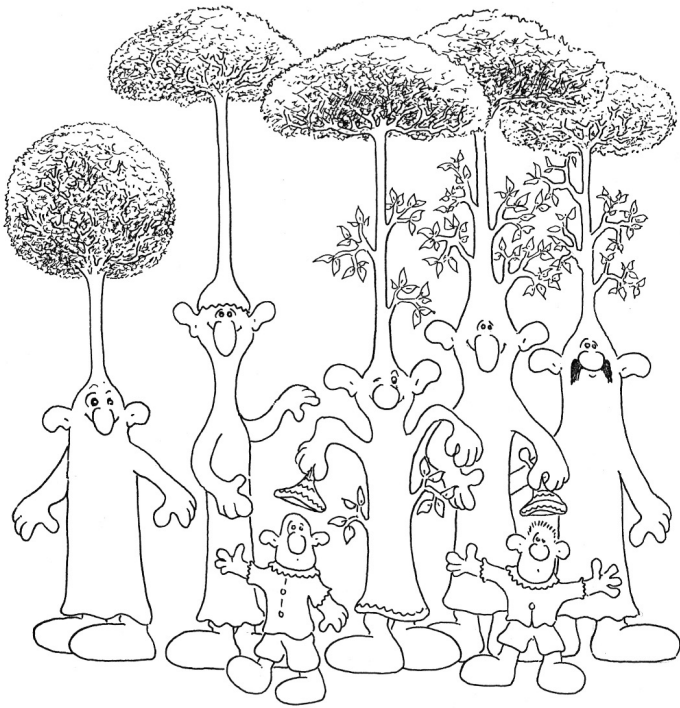
I den musikalske proces opstår den selvorganiserende proces i en interaktion mellem aktørerne der har hver deres stemme (heterogent) gennem fælles handlen – med flerstemmig resonans (respons-resonans).

All-to-all	Homogen interaktion	Heterogen interaktion
<i>Andet plan</i>	Ens aktører - konforme	Forskellige aktører - divergente
<i>Første plan</i>	Ligeværdige aktører - ligestillede	Ikke-lige aktører - værdi-positioner

På første plan etableres et fælles rytmisk grundlag, og på andet plan etableres fælles musiceren i form af fælles handling og interaktion i en polyfon musikalsk dialog.

Dialogisk didaktik og æstetiske læreprocesser. side 80

Læring gennem handling og interaktion kombinerer den aktive tilegnelse og den sociale deltagelse, og præciserer en forståelse af interaktion som dialogisk.

for Erik
25.8.97
Fotograferet i skovbunden.